

AKADEMIN VALAND

MED FILM SOM KULTURHARV

om filmkunskap, kulturarv och generationsmöten

Ingrid Lindberg/Akademien Valand Film

Uppsats/Examensarbete:	30 hp
Program och/eller kurs:	MFIL22
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt 2019
Handledare:	Julia Tedroff
Examinator:	Linda Sternö
Rapport nr:	

Med film som kulturharv

- om filmkunskap, kulturarv och generationsmöten

Inledning	2
Ett vidgat kulturarvsbegrepp	3
De som definierar och gestaltar kulturarvet	4
Staden Nya Lödöse - arkeologisk utgrävning kommunicerad med film	5
Skaraborgshistorier - fiktionsfilmsproduktion som kulturprojekt	6
I Båtflyktingarnas spår - konstprojekt dokumenterat med film	8
Film som aktivering och mediering av ett gemensamt kulturarv	9
Hembygd 2.0 - hitta berättelsen	9
Det gemensamma filmkunskapandet	10
Film och mediepedagogisk aktivism	12
Kulturharvandets meningsskapande och filmmediets potential	13
LITTERATUR o REFERENSER	15

Med film som kulturarv

- om filmkunskap, kulturarv och generationsmöten

Inledning

För 12 år sedan flyttade jag från storstaden ut till Bohuslän för att leva i närhet till det kust och klipplandskap jag kommit att älska för dess egen skull. Det är inte mina hemtrakter - jag är inte född och upp vuxen här - men det känns sällsamt hemma för mig.

Ute i markerna omkring mitt hus ligger husgrunder övervuxna av mossa. Historierna om dem som levde i husen som en gång stod där dröjer sig kvar. Jag frågar min åldrande granne som inte längre minns men som visar fotografier av sin mormor som bott i en av stenhögarna. Sedan når berättelser mig från olika håll. På bildarkivet och i hembygdsföreningen finns fortfarande de som minns, eller kanske vet någon som minns. Alla vill berätta något och genom berättelserna växer min nya hembygd sakta ihop med deras levda.

Som konstnär och filmare - med ett alltid trängande behov att få skapa - förundrar det mig att det inte verkar finnas några incitament för att skriva ned, dokumentera eller gestalta dessa berättelser som endast lever vid sin muntlighet. Märkligt tycks det mig i en tid då tekniken har givit var man en tryckpress, kamera, filmstudio och ett internationellt distributionsnät i handen. Märkligt när samma personer *facebookar* hundar, katter och gud vet allt. Jag tänker ofta - medan jag lyssnar med ett halvt öra - *men herregud, detta måste du ju skriva ned, göra en film om, innan du dör!* Istället är det jag som känner att jag måste skynda mig i mer eller mindre oplanerade försöka att fånga deras historier genom att göra film av dem. Jag skyndar mig, även om jag inser det smått vanvetliga i att ta på sig ett sådant ansvar, samtidigt som jag undrar varför inte fler försöker gestalta sina egna eller anhörigas livsberättelser genom film?

Det var väl inte det jag tänkte mig när jag flyttade ut på landet, men jag har kommit att intressera mig för filmmedierat kulturarv och med denna text vill jag försöka utveckla några tankar om hur filmskapandet kan användas som verktyg för ett både individuellt och gemensamt kunskapande kring det lokala kulturarvet. Med *ett gemensamt kunskapande* syftar jag på det enorma potential till lärande och utveckling som ligger implicit i den komplexa filmskapandeprocessen¹. Med *kulturarvet* menar jag den förtätade och brokiga väv av personliga berättelser som kanske utgör vårt egentliga kulturarv och vår verkliga historia - för utan det personliga blir inte vår kunskap om verkligheten autentisk utan bara en saga.

Min utgångspunkt är som konstnär och filmskapare men också som projektledare för projektet Hembygd 2.0 - hitta berättelsen², ett 2-årigt kulturutvecklingsprojekt inom Bohusläns hembygdsförbund³, där vi tar fram en metod för att inspirera kulturarvsföreningar⁴ att våga

¹ vad gäller: tänkande, visualisering, konceptualisering, research, dokumentation, språklig formulering, strukturering, audio-visuell gestaltning, planering, tidsdisponering, samarbete och kommunikation, kritisk granskning och reflektion, arkivering, förmedling av kunskap och innovation, historieskrivning, incitament till mänskliga möten och ökad förståelse såväl som möjlighet till ett personligt uttryck och en röst i världen.

² www.hembygd20.se

³ Hembygd 2.0 - hitta berättelsen pågår 2018-2020, i samarbete med Prisma Västra Götaland med stöd från Västra Götalandsregionen. Hällristningen överst: från Valla Östergård i Tossene, används av Bohusläns hembygdsförbund som logga.

⁴ kulturarvsföreningar, bildarkiv etc.

använda filmskapande och digitalt berättande som ett sätt utforska egna eller andras berättelser relaterade till hembygd - som plats eller begrepp - och sedan dela med sig av dessa till sin närmiljö och till en större omvärld via digitala och sociala medier.

För att ge en bakgrund till hur jag tänker kring det jag kallar *gemensamt filmkunskapande kring kulturarv*, kommer jag först att lufta kulturarv som begrepp för att sedan gå närmare in på några specifika kulturprojekt som på ett för mig meningsfullt och nyskapande sätt använt sig av filmberättande för att närma sig det lokala kulturarvet och de personliga berättelserna. Avslutningsvis ska jag försöka utveckla tankarna i relation till vad som händer i det egna projektet och med min konstnärliga och curatoriska roll i detta.

Ett vidgat kulturarvsbegrepp

Varför är då alla dessa gamla berättelser från trakten så viktiga? Jo, det är genom våra och andras berättelser som vi förmår att knyta an till vår närmiljö och skapa oss en "hembygd" som vi kan relatera till - och den hembygden behöver inte nödvändigtvis utgöras av små röda stugor och rullande kullar. Maja Hagerman, författare och dokumentärfilmare och bland mycket annat också krönikör i tidskriften *Bygd och Natur* skriver följande:

I förorten bär man ofta på en slags känsla av historielöshet och har svårt att hitta bland intrasslade bilvägar, gångbroar, kulvertar och cykelbanor. -- Idag när samhällsbyggnaden är omfattande i många regioner är risken att stora värden i landskapets historia och det lokala minnet går förlorade i processen. -- Att -- bevara kunskap om, och förbindelse med, det förflutna kan ge ett större sammanhang och djupare innehåll åt en alldeles vanlig och grå vardag.⁵

Att få möjlighet att utveckla en relation till platsen där man bor är viktig eftersom den bidrar till att vi värderar det vi har och inte försummar eller förstör upparbetade materiella eller immateriella värden. Men idag flyttar vi in och ut av våra "hembygder" och vi förlorar, eller förmår inte, upprätta en kontakt med vår närmiljö. Vem ska då uppskatta och värdera dess särart och egenheter? De lokala miljöerna blir då extra sårbara för exploatering i modernitetens och komfortens namn.

Berättelserna om en plats kan vara det som återupprättar kontakten, som formulerar platsens inneboende värden och till och med bli till viktiga argument i kampen mot de krafter som vill exploatera det landskap eller plats vi väljer att kalla hembygd⁶.

"Generellt kan sägas att ett kulturarv uppstår när något som kan länkas till det förflutna, lyfts fram och ges ett värde i samtiden just genom att vara en påtaglig länk till det förgångna. På ett mer personligt plan talar vi om minnen eller traditioner."⁷ Att värdera och hävda det förgångnas värde i samtiden är inget nytt men kulturarv som begrepp uppstod någon gång i slutet av 1800-talet i samband med nationalismens formande av nationalstaterna. Då handlade det om att lyfta fram det som var viktigt för nationen för att hävda dess egenart, styrka och ena folket under en och samma självbild. Begreppet har sedan dess förändrats och utvecklats i takt - eller

⁵ Hagerman, Maja. Krönika: Här stod slaget vid Brännkyrka. *Bygd och Natur*, Sveriges Hembygdsförbund 2018:4: 24–25.

⁶ Hembygd kan betyda en plats eller trakt man härstammar från men är också ett begrepp som utvecklats tillsammans med hembygdsrörelsen, som växte fram under tidigt 1900-tal, och som var en reaktion mot urbaniseringen och den stora emigrationen från Sverige. Hembygd som begrepp är sammanflätat med Kulturarvsbegreppet och beskriver en plats som tillerkänns specifika och både kollektivt och subjektivt uppfattade natur och kulturvärden. Det är inte bara en plats där man äter sover jobbar - det är en plats med inneboende kvaliteter som man på något sätt vill interagera med och kanske också bevara.

⁷ Kjell Hansen, Kulturarv - berättande materialitet. *KULTURELLA PERSPEKTIV* 2009:1, årg. 18, 48.

otakt - med samhällsutvecklingen och idag görs en distinktion mellan historia, ja till och med kulturhistoria och kulturarv som kanske inte gjordes då. David Lowenthals definition; "kulturarvets mest slagkraftiga egenskaper är dess ringa behov av sanningskriterier" har citerat av många och Mats Jönsson skriver i sin bok *Visuell fostran*:⁸

Ibland dominerar myter, ibland empiriska fakta, vilket dock inte har någon egentlig inverkan på kulturarvets folkliga genomslag. Orsaken till att kulturarvsskildringar ständigt och obekymrat pendlar mellan fakta och myt, är enligt Lowenthal, att detta vanligtvis förväntas av dem. Därför anlitas enbart sådana begrepp och bilder som ligger i linje med den för tillfället rådande historiesynen och självbilden inom samhället i fråga -

Att definiera vad som är kulturarv är ett slags ständigt pågående maktutövande och det kan frånta grupper eller individer självbestämmande men det är också en aktivitet som definitivt kommer att omvandla alla som ger sig in i det:

Man kan se kulturarvet som ett uttryck för en dialogisk process mellan ett nu och ett då. De sentida aktörerna väljer och formar till en del arvet, men påverkas samtidigt av det. Kulturarv handlar sålunda om kultur, som befinner sig i en aktiv relation till ett förflutet.⁹

I kulturarvssammanhang talar man om spåren efter det förflutna och "Medan spåret fortfarande finns kvar, har dess kontext förändrats och kan bara upprätthållas med berättelsens hjälp".¹⁰ Berättelserna befäster kulturarvet - de är de meningsskapande och förklarande moment som krävs - men det är också beroende av objekt och platser som fysiska bevis, och mellan dessa två, bevisen och berättelserna, lever kulturarvet.

Muntligt berättande som immateriellt kulturarv och samhällskraft är ett pågående forskningsprojekt vid Umeå universitet och projektansvarige Alf Arvidsson, professor vid Institutionen för kultur- och medievetenskaper sammanfattar väl nuläget för både kulturarv och berättande i projektbeskrivningen:

Berättande har under de senaste decennierna kommit att få en allt mer framskjuten position inom kulturarvspolitik. Det ses som en viktig strategi för att dokumentera och levandegöra byggnader, föremålssamlingar, sociala institutioner och sedvänjor, skapa delaktighet och representation i ett demokratiskt mångfaldsperspektiv. Samtidigt med uppmärksamhet på berättande om kulturarv, finns också en process av att definiera, understödja och exponera muntligt berättande som kulturarv. Det finns också en mer generellt förekommande tendens att betrakta berättande som en resurs i samhällslivet - inte sällan är dessa tendenser sammankopplade i en argumentation där immateriellt kulturarv ses som en underskattad samhällskraft med stor demokratisk, normkritisk och social potential.¹¹

Kulturarv kan alltså betraktas som något, inte i första hand historiskt, utan politiskt.¹² Den som kan ta makt över berättandet kan också ta makt över sin livssituation och kanske också sin livsmiljö. Kulturarvssammanhang handlar idag ofta om vilka som ska ges utrymme att berätta och vilka berättelser som är värda att bevara. Enligt den nya definitionen av kulturarvet kan egentligen alla delta i denna diskurs - eller kan dom det?

⁸ Mats Jönsson, *Visuell fostran: film- och bildverksamheten i Sverige under andra världskriget*. Lund: Sekel, 2011, 133

⁹ Horgby, Björn och Lindström, Dag: *Debatt: Begreppet kulturarv - något för historievetenskapen?*

¹⁰ Kjell Hansen, 49.

¹¹ <https://www.umu.se/forskning/projekt/muntligt-berattande-som-immateriellt-kulturarv-och-samhallskraft>

¹² Idag har Sverige genom kulturarvspropositionen (Prop. 2016/17:116) en egen kulturarvspolitik som reglerar hur Sverige och kulturarvsinstitutionerna skall arbeta med kulturarvet, denna påverkar bl.a. hur museer och arkiv ska arbeta för att förmedla och tillgängliggöra kulturarvet till allmänheten.

De som definierar och gestaltar kulturarvet

Trots att det europeiska Kulturarvsåret 2018¹³ är till ända fortsätter kulturarvet att vara en het fråga och olika samhällsliga institutioner verkar ivriga att få besvara frågan: - Vad är kulturarv, vad kan det vara och hur kan det nyttjas - i samhällets tjänst?¹⁴

I denna nya anda producerar museer och kulturinstitutioner nya berättelser och visualiseringar av kulturarvet. Nya forskningsämnen och vinklingar presenteras. Nya medier ställer också nya krav till mediering och kommunikativa strategier. Webb och internetvideo samt dataspel är nya fält för vilka bilder och berättelser skapas. Institutionerna inser att de för att behålla sin aktualitet i samhället måste öppna upp mot en alltmer medial och dynamisk omvärld - och framför allt mer kräsen och kunnig - som omstormas av de kommersiella krafterna.

En stark trend inom museivärlden är att institutionerna alltmer vänder sig till sin omedelbara närhet i en ambition att inkludera verklighetens människor, deras kompetens, kunskap och berättelser i sin verksamhet och sina utställningar. Dels genom ett utåtriktat och inkluderande publikarbete men också genom samarbeten med andra institutioner, företag eller konstnärer i olika kulturprojekt där allmänheten bjuds in att delta. Här har det lokala kulturarvet och individens utforskande av detta - där film och sociala medier blir till självklara verktyg - mer och mer kommit att ses som en viktigt resurs för att båda expandera och stärka det.

Vi ska titta närmare på tre skilda projekt som jag skulle vilja lyfta fram som intressanta exempel på hur film kan användas på olika sätt för att mediera både faktiskt historia och en känsla för kulturarvsfrågor och som samtidigt involverar den omgivande närmiljön - och jag ska börja med att gräva mig långt ned i jordlagren.

Staden Nya Lödöse - arkeologisk utgrävning kommunicerad med film

Inom offentlig arkeologi idag utgör begrepp som demokrati, deltagande och dialog riktlinjer för hur man arbetar med kommunikation av pågående utgrävningar.¹⁵

Ett intressant exempel är den arkeologiska undersökningen av den medeltida staden Nya Lödöse, som aktualiserats av stadsförnyelsen av området runt Gamlestadens torg och fabriker i Göteborg. Undersökningen har pågått sedan 2013 och genomförs i samverkan mellan Arkeologerna (SHMM, tidigare Riksantikvarieämbetet UV Väst), Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ samt Bohusläns museum. Det är den största stadsarkeologiska undersökning som någonsin genomförts i Västsverige och med en budget på över 50 miljoner finns det för ovanlighetens skull också medel att uppfylla de nya föreskrifterna om förmedling och dialog.¹⁶ För denna uppgift svarar den Publika gruppen bestående av arkeologerna Christina Toreld, Imelda Bakunic Fridén, Ivonne Dutra, Annie Hansson, Hanna Jansson och Amanda Azzopardi som tillsammans med med många olika medier och metoder arbetar för att sprida kunskapen om vad som händer och vad man kommer fram till under utgrävningen. Till sin hjälp har de en grafisk redaktion bestående av Lisa Larsson, Lena Troedsson m.fl. och professionella filmare/fotografer som Daniel Lindskog och Markus Andersson. De har valt att satsa på en bred kommunikation av projektet med ett publikt och pedagogiskt tilltal och en omfattande visualisering med hjälp av både foto och film och även 3D. Med publika visningar, workshops, seminarier och en egen webbsida som informationsnav, paketerar man informationen i olika

¹³ <https://europa.eu/cultural-heritage/>

¹⁴ Kanske en naturlig följd av globalisering och modernisering och för Europas del en följd av EUs "påverkan" på sina medlemsstater samt de nya migrationsströmmarna som stimulerar en form för mobilisering kring begreppet. Samtidigt uppmuntrar EU's politik till ett återupprättande inte bara av det lokala självstyret men också den lokala självkänslan och identiteten där kulturarvet ofta utgör en viktigt beståndsdel - särskilt för regioner, kommuner - och inom turistnäringen.

¹⁵ Ivonne Dutra,

¹⁶ Se RAÄ "Rapportering, förmedling och arkeologiskt dokumentationsmaterial"

<https://www.raa.se/lagar-och-stod/kulturmiljolagen-kml/fornminnen-2-kap/uppdraagsarkeologi/rapportering-formedling-och-arkeologiskt-dokumentationsmaterial/>

format såsom bilder, filmklipp och reportage, nyhetsuppdateringar, artiklar, vetenskapliga artiklar, tidskrifter m.m. och distribuerar dem sedan via flera olika kanaler såsom Facebook, Twitter, Flickr och Youtube. Här följer de ett numera väl beprövat recept på storytelling i sociala medier där informationen delas upp och portioneras ut, där det mest publika bilderna, händelserna och fynden används som krokar för att dra in läsaren/åskådaren i berättelsens kärnområden - här in i den arkeologiska forskningen.

Med utgångspunkt i den pågående utgrävningen, forskningsanalys och förmedlingsarbetet, med guidningar och workshops för skola och allmänhet, har närmare 70 videor producerats för projektet av Daniel Lindskog, filmare/fotograf/designer och utbildad arkeolog med inriktning på kulturarvsförmedling. Med korta (1-3 och som längst 10 min) reportageliknande filmer och demonstrationsvideor med illustrerande grafik tar han med hjälp av arkeologerna och deras kunskap betraktaren in i arkeologins värld och 14 och 1500-talets Nya Lödöse på ett direkt och effektivt sätt. Filmerna som är curerade i spellistor på projektets Youtubekanal fungerar också som ett skyltfönster till den "butik" av information som www.stadennyalodose.se utgör.

Med korta klipp i reportage- och demonstrationsvideostil, möter vi som betraktare en person som talar direkt till oss och som via fotografens hjälp visar oss det vi vill eller förväntar oss att få se. Kamera och film (redigerat material) är ett medium för en verklighet vi annars inte skulle ha tillgång till. Formen är egentligen den mest direkta för att förmedla kunskap och genom att klippa ligger på Youtube kan vi stoppa, pausa och spela upp dem igen vilket ger oss möjlighet att faktagranska och kontrollera innehållet. Inte ens ett museibesök ger oss alltid möjlighet att se ett föremål roteras i skarp belysning samtidigt som vi får dess historia berättad för oss. Arkeologen Ivonne Dutra som deltar i det publika arbetet i Nya Lödöseprojektet arbetar på en doktorsavhandling som handlar om förmedling. I sitt forskningsarbete specialiserar hon sig på det man inom arkeologin kallar *personliga föremål* som kan belysa människans vardag, konsumtionsmönster, handelskontakter, sociala förhållanden och ideologi i forna tider:

Då dessa föremål kan jämföras med föremål vi använder i vår samtid kan (de) även frammana minnen och väcka tankar som får dagens människor att reflektera över tillvaron. Dessa egenskaper hos föremålen är viktiga för arkeologerna när (de) ska samtala om arkeologi. Att förmedla arkeologi handlar nämligen inte enbart om att förmedla resultaten från de arkeologiska undersökningarna utan förmedling av arkeologi handlar även om att öka förståelsen för tid, kultur och mänsklig handling, såväl som ge perspektiv på det förgångna, nuet och framtiden.¹⁷

I detta avseende blir det av arkeologen demonstrerade föremålet och dess inneboende berättelse förmedlat till oss direkt och utan omsvep genom en enkel filminspelning men med funktionen att den länkar nutid och samtid. Enkelheten kräver naturligtvis ett visst förarbete men magin ligger i den överförda berättelsen parat med bilden av ett föremål som handskas av mänskliga händer - något som talar direkt till vårt spatiala sinne och ger oss en 3D-känsla - helt utan 3D. Ivonne kallar också sitt forskningsämne; "Personliga ting som visuella och taktila dörrar till det förflutna."

Steg till att använda det historiska föremålet som rekvisita i en dramatisering är inte särskilt långt, men det är ett annat projekt.

¹⁷ <http://www.stadennyalodose.se/artiklar/2016-09-16/arkeologi-ar-sa-mycket-mer/>
16 sep 2016, Ivonne Dutra Leivas, Linnéuniversitet

Skaraborgshistorier - fiktionsfilmsproduktion som kulturprojekt

I Skaraborg pågick under 2017-2018 projektet Skaraborgshistorier¹⁸ där man lät unga människor mellan 13-25 bilda olika filmteam¹⁹ som sedan med hjälp av professionell handledning filmatiserade en lokal historia hämtad från var och en av Skaraborgs kommuner. Slutresultatet blev 15 kortfilmer som är tänkta att kunna ses var och en för sig eller tillsammans som en svit. Filmerna var färdiga för premiär i slutet av 2018 och fram till början av mars 2019 har projektet arrangerat visningar på olika lokala biografier där filmerna spelats in. Projektet drevs av Studieförbundet i samarbete med samtliga 15 kommuner i Skaraborg, och med stöd från Allmänna arvsfonden men initiativet kom från projektledarna och filmproducenterna John Thornblad och Johan Fågelström som tidigare gjort filmerna Estrid, Falks Grav, Trollhättans Formare och Tjuvjägaren. En viktig målsättning med projektet var att stimulera unga filmkreatörer och att utveckla filmklimatet i Skaraborg.

Filmerna är alla 5 minuter och på denna korta tid förmedlas allt från förtätad drama, dokumentärt berättande, levande tidsskildringar och farsartad tragikomik. Foto, ljudläggning och kostym håller hög kvalitet, skådespeleri och manus ojämnt men samtliga berättelser väcker nyfikenhet och många överraskar. Det är mycket man inte känner till och de har vågat experimentera med olika bildberättandeformer. Det som skiner igenom är en förbehållslös entusiasm och glöd - något som John och Johan medvetet jobbat för.

Skaraborgshistorier bygger också vidare på deras vision om en filmindustri utan den hierarki som får alla nykomlingar att känna sig som lort. De har inom projekttiden lyckats etablera en levande och lokal filmproduktionsmiljö, eller filminkubator, där de kunnat erbjuda filmintresserade unga en tillfällig träningsplattform med verkliga beställare - kommunerna. Samtidigt som de givit kreatörerna rammar och stöttning har de också inför kommunerna försvarat deras kreativa frihet och stimulerat dem att tänka till själva. Johan och Johan understryker att de inte lagt sig i vad, hur eller varför de olika teamen jobbat - så länge dessa kunnat hålla sig till ekonomi, tidsplan, och arbetat den grundläggande policyn om ömsesidig respekt och allas lika värde i produktionen. De har också jobbat proaktivt för att stimulera deltagarna att söka sig vidare och försöka skapa långsiktiga samarbeten med varandra.

Det som är intressant med projektet är inte bara hur man stimulerat till en idédugnad vad gäller lokala historier - där man tydligen fått in 200 förslag som sedan filmteamerna kunde välja från - men också skapat möjligheter för unga att gestalta dessa på ett sätt som vi kanske inte är vana att se lokalhistoria på - som kostymdrama på storfilm. Johan berättar för mig:

Jag tror att, om man som biobesökare kan känna igen sig i miljöerna man ser på film, bygger det på något sätt en slags stolthet och kärlek inför den staden man kommer ifrån. Det är så vi jobbat genom alla våra projekt. Vi har försökt hitta de här historiska miljöerna och försökt skildra dem på film eftersom de tillför enormt mycket till filmen men också att många känner mer för filmen när det vet att den är inspelad i deras egna trakter. Jag tror också att det har en jättestor effekt på hur folk ser på sin hemkommun.

Vad betyder det egentligen - att få "leka" med sin egen historia på detta sätt - och i motsats till bygdespelets oerhört lokala räckvidd även kunna sprida det - globalt?

¹⁸ <http://skaraborgshistorier.se/>

¹⁹ I praktiken innebar projektet att man via hemsida och andra kanaler efterlyste filmkreatörer "med viss erfarenhet" att delta och att man utifrån 300 anmälningar satte ihop 15 produktionsteam med tanke på både diversitet och dynamik samt att de som arbetade i de olika teamen skulle ha någon form av anknytning till kommunen. Totalt har runt 400 personer varit engagerade i projektet.

Den kreativa dramatisering som uppmuntras i detta projekt, kan kanske skapa nya glansbilder och schabloner av historien, men det att själv få möjlighet att skapa film, skapa dessa bilder måste ju samtidigt som det ger insikt i en bit verklig historia och all dess implicita innehåll också ge en insikt i filmens mytbildande egenskaper - och därmed makt att förändra den egna självbilden - på gott och ont.

I Båtflyktingarnas spår - konstprojekt dokumenterat med film

2016 organiserade BAC - Baltic Art Center²⁰, ett ungdomsprojekt som följde i spåren av de många båtresor som skedde i slutet av andra världskriget då balter flydde de tyska och Sovjetiska ockupationerna. Den farliga flyktvägen gick över Östersjön, ofta i små och fullastade båtar, och över 10,000 nådde Gotland. 12 unga vuxna från Gotland, Estland, Lettland och Litauen deltog i projektet som inkluderade en båtresor från Ventspils till Slite med en f.d. fiskebåt. Varje deltagare förbereddes genom studiebesök och en workshop då de bl.a. fick en historisk persons båtflyktberättelse att leva sig in i, reflektera över och video-logga om under resans gång. På Gotland mötte deltagarna nyanlända flyktingar och fick höra deras berättelser. Resultatet av projektet är en film som dokumenterade deltagarnas tankar och upplevelser. Flertalet konstutställningar och filmvisningar har presenterat projektet publikt i alla deltagande länder.

Avsikten med projektet var dels att uppmärksamma ett nära men för en yngre generation nästan okänt förflutet, dels att främja en djupare förståelse för dagens situation med stora flyktingströmmar. För inte så länge sedan delade EU:s gränser Östersjön, och projektet syftade även till att skapa fler samarbeten inom Östersjöregionen.

På hemsidan till projektet ligger en trailer som är början på den halvtimmeslånga dokumentation av den del av projektet där de unga vuxna gör resan över havet och förberedelserna i samband med denna. Filmen är gjord av filmskaparen Sandra Fröberg och är både en dokumentation och en slags essäfilm som på ett emotionellt och poetiskt sätt förmedlar de olika lagren av dåtid och nutid som projektet försökte aktivera. Som betraktare undrar jag lite vad det är personerna i filmen egentligen gör och varför, och jag måste själv aktivera mig för att ta reda på mer. Är det en minnesresa, en rekonstruktion eller ett återskapande? Som om de resande hört min fråga "svarar" någon helt i slutet av dokumentären: "det är inte en rekonstruktion - vi har gjort det för att förstå". Filmen och video-loggarna, som till dels ingår i denna, blir här ett sätt att dokumentera något som för deltagarna är både en inre och yttre kunskapsresa. Projektledare Anna Norberg understryker att film inte varit projektets huvudsakliga medium eller tänkt som något mål i sig.

Vi kallar de inte dokumentär utan dokumentation och den kan ses som ett fragment och ett underlag. Varje gång vi visade filmen så skapade vi en diskussion - filmen var underlaget för att sedan kunna prata om vad det var som hade hänt.²¹

BAC projektet är curerat som ett slags, och i dubbel betydning, gränsöverskridande utforskande av ett gemensamt kulturarv där man med olika aktiviteter aktiverar undanträngda samhällsminnen som sedan kan användas som referens för att förstå och ta till sig händelser i samtiden. Filmen gör det möjligt att inte bara dela med sig av den reflekterande minnesresan över havet men också av projektet som helhet med studiebesök, möten med flyktingar mm,

²⁰ ett residens för samtida konst på Gotland, <http://www.balticartcenter.com>

²¹ Telefonintervju 2019-03-07

något som det ofta inte finns pengar, tid eller utrymme till i konstnärliga projekt. Det är inte bara en dokumentation av en rekonstruktion, återskapande eller lajv - det är så mycket mer. Genom filmen förmedlas en möjlighet till ett mer öppet och eftertänksamt förhållningssätt till verkligheten samtidigt som vårt medvetande försätts i en dialog med ett bortglömt förflutet.

Film som aktivering och mediering av ett gemensamt kulturarv

Gemensamt för dessa projekt är att de försöker plocka upp och förmedla lokalt kulturarv genom att engagera och aktivera en allmänhet, speciellt inbjuden eller öppet anmodad - men en för övrigt oinvidig i och okunnig om historien - och att de använder film som medium för att etablera den kontakten.

I Nya Lödöse-exemplet är filmen titthålet in i arkeologernas och arkeologins värld - men genom föremålen också in i historien och 1500-talets värld. I Skaraborgsprojektet används filmen dels som medel för en kreativ gestaltning av historier men även själva filmskapande-processen, den kreativa arbetsprocessen används som en utgångspunkt för att skapa samarbeten, bygga erfarenhet inom filmhantverk och åstadkomma ett mer respektfullt filmsamarbetsklimat. I Båtflyktingprojektet är film ett sätt att förflytta erfarenheten från dåtid till nutid, från personligt och privat till offentligt och allmänt samtidigt som den är ett verktyg för att aktivera de som video-loggar, och de som betraktar, att leva sig in i något. Loggarna kan ses individuellt men också sammanfogas till en helhet genom filmen som i sin tur aktiverar känslor kring den historiska händelsen såväl som samtidens flyktingströmmar.

Alla tre projekten används sig också av curatorielle metoder för att etablera ett temporärt rum där film är ett av verktygen för att undersöka, bearbeta, gestalta och förmedla lokalt kulturarv. Det som skapas i projekten växer då utöver själva projekthändelserna till något mycket mer - det expanderar och gränsen mellan det kulturella projektet och verkligheten suddas ut och de blir levande i samtiden. I projekt *Hembygd 2.0 - hitta berättelsen* som jag nu kommer att gå närmare in på, försöker jag själv curera aktiviteter där det att lära ut filmberättande är med som en viktig komponent - men där den långtgående effekten detta lärande förhoppningsvis är mycket mer dynamisk och överskådlig.

Hembygd 2.0 - hitta berättelsen

Projektet vänder sig för närvarande till kulturarvsföreningar inom Bohusläns hembygdsförbund som vill utveckla sin verksamhet och involvera en yngre generation. Projektets syfte är att genom utbildning i digitalt filmskapande försöka leda fler in i ett sökande och utforskande av de immateriella kulturarvet - berättelserna i landskapet, och i människorna i närmiljön omkring oss och att uppmuntra till ett delande av dessa berättelser - ett delande som om det görs via internet; Youtube och sociala medier, också blir en form för globalt arkiverande av mänsklig erfarenhet och mänsklig närvaro.

Tanken är att kombinera film, kulturarv och generationsmöten och vi arbetar efter hypotesen att om individer i olika åldrar möts och lär tillsammans över en period finns det goda chanser att det etableras en gemensam kunskapsplattform samtidigt som deltagarna, bortom alla åldersförtecken, lär känna varandras idéer och möts i gemensamma ambitioner att förverkliga dessa genom film. Förhoppningsvis leder denna erfarenhet till en fortsatt filmverksamhet i eller utanför (hembygds)föreningen.

Med utgångspunkt i enkla filmpedagogiska övningar som erbjuds föreningen genom en studiecirkel försöker vi skapa en lärsituation där olika generationer möts förutsättningslöst och utsätts för olika utmaningar där de med hjälp av varandra ska lösa olika filmuppgifter. Eftersom deltagarna besitter olika sorters kunskap; de unga om verktygen och mediet, de äldre om historien och kanske med ett större behov för struktur, logik och kvalitet, kan de också lära av varandra. Denna gemensamma lärsituation är tänkt att etablera en känsla av jämställdhet och respekt för varandras olika förutsättningar och kompetenser och förhoppningsvis en insikt att dessa kan komplettera varandra. Målet med studiecirkeln som består av fyra till fem workshopar är att deltagarna - individuellt eller i samarbete - ska kunna realisera en egen kortdokumentär på 3-5 min som de sedan både publicerar digitalt via Youtube och visar för en lokal publik. Samtliga filmer som producerats i de olika föreningar under projektets visas också under en gemensam filmdag på Bohusläns museum under hösten 2019 och kommer därefter kunna ses via projektets Youtubekanal. Workshoparna ingår som det huvudsakliga momentet i lokalt formade pilotprojekt där kravet för att delta i projektets försöksverksamhet har varit att föreningarna själva står som värdar för aktiviteterna och att de på egen hand måste hitta deltagare och engagera ungdomar.

Under de tre första workshoparna får deltagarna genom olika övningar prova på; muntligt berättande, filmad intervju, redigera i Imovie, skriva speakermanus, läsa in berättarröst, animera bild i Imovie, presentera och planera filmidé, skriva synopsis och dramatisera en scen ur detta. En viktig del är också att alla visar, presenterar och tar emot feedback på de olika filmförsöken som övningarna resulterar i. I denna del av "filmkursen" bildar de också *generationsteam* - alternativt är de redan anmälda till kursen som ett, bestående av t.ex. far/morförälder och ett barnbarn. Inför den fjärde och avslutande workshopen ska *generationsteam* besluta sig för en gemensam historia och försöka kombinera de olika berättargreppen i en kortdokumentär 3-5 min. Detta gör de självständigt, utanför workshopen och under den avslutande filmvisning får vi se det färdiga resultatet. Avslutningsvis deltar alla i en skriftlig/muntlig utvärdering av kursen.

Det gemensamma filmkunskapandet

Vad händer när man kombinerar blandade åldrar, ger dem samma information och övningar, uppmuntrar dem att samarbeta över generationsgapet och kring olika små filmprojekt? Efter utvärderingen av fyra olika pilotprojekt i Hamburgsund, Öckerö, Torslanda och Hjärtum är gensvaret ganska homogent. När det gäller det sociala har alla uppskattat gemenskapen, att möta nya människor och att höra och se alla berättelser. Många säger att de vill fortsätta samarbeta med sina respektive far/morföräldrar/barnbarn - ett samarbete som i flera fall utvecklats till ett filmsamarbete där den yngre gestaltar den äldres historia. När det gäller film och berättarteknik upplever de flesta att det lärt sig många olika sätt att göra film, att det fått hjälp med struktur och många har uppskattat att få både positiv och negativ kritik. Ungefär 70/30 av de äldre/vuxna uppskattar mycket att ha lärt Imovie - som de upplever både lätt och svårt. 50/50 av de unga tycker att de lärt sig något nytt (som t.ex. att animera bild och redigera ljud). Några äldre inser att de aldrig kommer kunna lära sig och har lämnat över det till barnbarnet. Några av de yngre, tyckte teknikgenomgångarna var "sega eftersom de redan kunde allt", men har istället uppskattat att jobba med berättande, speaker eller att få hjälpa sin far/morförälder i filmförverkligandet. Nästan alla uttrycker att de vill fortsätta göra film.

Vad händer med deltagarna? Jag kan se ett ökat självförtroende. De blir stolta när de ser hur långt de kommit på bara några få gånger och i flera fall har de överraskat sig själva. De unga har vuxit i myndighet, uttalar sig mer frimodigt i rundabordsamtalen och de äldre lyssnar på dem och tar dem på allvar när de förstår att de faktiskt kan något om detta med film. I några fall har kursen orsakat en kreativ förlösning och lett till närmast febril aktivitet med egna övningar och filmprojekt på hemmaplan. Filmövningarna stimulerar också ett gemensamt problemlösande där de resonerar med varandra om hur de ska lösa uppgifterna. De har fått något som aktiverar engagerar och förenar dem.

Men generationsmöten behöver inte bara vara trevliga. De kan också innebära att de äldre kör över de yngre med självcentrerat, ostoppbart, prat eller att de yngre härskar med otålighet eller genom att de tar makt över tekniken och inte släpper in de äldre i redigeringsprocessen. I vissa fall lyckas de verkligen ta död på varandras kreativitet - då gäller de att gå emellan och lösa upp missuppfattningar om uppgifter, förväntningar och inbillade krav. Något att fundera på är hur man kan stimulera till det givande och tagande som verkar ske naturligt i vissa fall. Det verkar som att samarbetet blir mer harmoniskt när barnbarnet inte är i tonåren, en period då generationsklyftan kanske upplevs som djupast - av båda parter.

Det är intressant hur många fått en *film-medvetenhet* och börjar lägga märke till det som de själva gör i övningarna, i filmer på TV. De verkar uppskatta att kunna fundera över hur man gör film. Flera av deltagarna säger att de aldrig reflekterat över mediet på det sättet tidigare.

Vad händer med berättelserna? Många av historierna som blir till korta filmer i workshoparna kommer från landskapet runt omkring och är förknippade med byggnader, platser eller historiska skeenden. Det är anekdoter om personer eller dramatiska händelser.

I de inledande övningarna; berättelse, intervju och bildberättelse är det personliga minnen som dominerar och de kan lika gärna befinna sig i nutid och handla om golf, djurmöten eller första lägenheten. Många av de äldre har haft med sig en filmidé till workshoparna som de nu vill försöka att realisera som kan handla om den där vägen som försvann, vem som upptäckte hållmålningen eller hur man reser en *Påskefyr*. Ibland har det varit något som det vill ska bevaras till eftervärlden, en tagg i hjärtat och en berättelse om fattigdom eller om skam.

Filmklippen väcker omedelbart tankar, associationer och diskussioner i gruppen; om hur det var förr, hur det är nu. Genom deras arbete med det material de har tagit med sig eller kommit över uppdragar de inte bara något i historien men etablerar också en relation till den samtidigt som de skapar en länk till vår egen samtid, till vårt nu.

Som curator och kursledare arbetar jag med att skapa en upplevelse och initiera något utöver det att bara lära sig göra film med Imovie. Jag försöker etablera en situation som ska stimulera till eget skapande med film där jag vill ge deltagarna en känsla av att inget är omöjligt, allt är tillåtet - men att det finns en del formregler som gör att det man vill säga kommer tydligare fram om man respekterar dem. Så vi börjar med dem - för att se vad de leder till - och diskuterar detta i gemensamma filmvisningar och genomgångar. Min ambition är att de ska få en känsla för det visuella så vi pratar utsnitt och bildkvalitet. Jag försöker också förmedla det kontnärliga credot om det autentiska - enkelt uttryckt: gör, utifrån dig själv (och din idé), låt det bli det det blir, enkelt och rent, utan effekter och påhitt. Genom att visa dem hur de kan använda andras och sitt eget filmkritiska öga, det som vi erövrat genom att vi tittat på film sedan barnsben, kan de kanske sedan, själva eller tillsammans, granska och utveckla sitt eget filmberättande. För mig handlar det om att ge fler modet att våga berätta och uttrycka sig med film.

Jag vill också visa på ett enkelt sätt att undersöka och gestalta (den egna) historien, som inte är alltför krävande, men som resulterar i något som ändå har kvalitet och underhållningsvärde. Här är den korta filmberättelsen eller filmklippet, genom att vi arbetar med max 1-5 min max, en både tvingande och förlåtande begränsning som de kan använda sig av. I projektet använder vi Youtube dit filmerna laddas upp innan varje visning och i och med detta kan de sedan sprida dem och se dem i ett större sammanhang. Många gör om och ändrar efter detta och laddar upp nya versioner, andra är helt enkelt nöjda med vad de åstadkommit - och så får det vara. Jag har en tilltro att oavsett hur bra de lyckas så är det något värdeskapande i det att låta dem få uppleva att det har både rätt och möjlighet att publicera sina egna berättelser.

Jag ser hur detta sedan kan utvecklas och hur de kan använda filmskapandet på lite olika sätt, att det inte behöver göras en hel film, de kan vara en samling intervjuer, reportage som i Nya Lödöseprojektet som man lägger upp på Youtube och länkar till. På Björkö och i Hjärtum, finns redan personer som vill försöka använda filmerna i lokala *storywalks*²² som ett sätt att börja kommunicera direkt med sin egen närmiljö. Det kan också göras som i Skaraborgshistorier och kanske leda till att man filmatiserar bygdespel där skådespelare, kostym och berättelse redan finns att utgå från eller att unga genom filmprojekt upptäcker hur de kan omvandla sin närmiljö till något häftigt, dramatiskt och spännande. Jag tror även att Båtflyktingprojektets öppna utforskande form skulle kunna gå att överföra till en metod för de som vill aktivera händelser ur det förflutna. Video-loggande sker redan i ostrukturerad form genom alla som använder mobilkameror och sociala medier för att dokumentera sina upplevelser. För att gå från detta till ett mer meningsskapande och konceptualiserat projekt där filmskapandet kan bli något som medvetandegör om hur vår egen samtid och närmiljö hänger ihop med det förflutna och hur människors liv är sammanvävda i olika strukturer av makt och beroenden, krävs trots allt en curerande kraft med ekonomiskt stöd utifrån som kan orkestrera det hela. Det är förstås svårare att genomföra en sådana processer men de har ett stort potential att ge svar på varför den lokala samhällsutvecklingen ser ut som den gör.

Film och mediepedagogisk aktivism

Om man vill arbeta med film för att medvetandegöra och skapa gemenskapsbaserad aktivism finns en hel del förebilder världen runt. Jag hämtar min inspiration från beprövade film-pedagogiska metoder och först och främst från DST-rörelsen som kommer från USA. Center for Digital Storytelling, numera bara StoryCenter²³, har sedan 90-talet utvecklat metoder för att lära ut digitalt berättande med utgångspunkt i den personliga berättelsen och är flitigt anlitade i socialt inriktade projekt inom och utom nationen. Från dem har jag hämtat *Berättarcirkeln*²⁴ och vikten av att börja i den personliga berättelsen för att sedan kunna prata om struktur och därefter väva in bilder och filmklipp för att stärka det muntliga. Jason B. Ohler är en annan *DTS-guru* vars böcker används i skolorna och det är ganska intressant att Maja Hagerman, som nu undervisar i Sveriges kanske första högskolekurs inom området film och kulturarv²⁵ vid Dalarnas högskola, har valt just denna som huvudlitteratur för kursen.

²² Storywalks är, med skyltars hjälp, guidade turer i natur eller stads landskap som idag även assisteras av mobiler och appar som visar filmer, ljudspår om företeelser på plats.

²³ <https://www.storycenter.org/> - då de insett att teknologin inte är det essentiella utan berättandet,

²⁴ Story Circle är en praxis inom StoryCenter's workshopar och kurser där stor vikt läggs vid det som kallas deep listening och där deltagarna i en Story Circle ger all uppmärksamhet till den som talar och inte försöker avbryta utan koncentrerat lyssna in vad som ligger bakom orden - för att i ett senare feedback moment återberätta detta till berättaren.

²⁵ *Berätta med film om kulturarv och historia* - en fristående 7,5ps grundkurs på distans:
<https://www.du.se/sv/Utbildning/kurser/kurs/?code=GBQ24C>

Genom Hagermans bakgrund i historia och historisk dokumentärfilm, som hon skapar tillsammans med maken och fotografen Claes Gabrielsson, tillförs också ett konstnärligt essäistiskt perspektiv till utbildningen som baserar sig på berättandet där den från texten överförda speakerrösten är det som styr bildvalet. I likhet med StoryCenters metod förordas ett filmskapande med utgångspunkt i inspelad redigerad berättelse som förstärks och fördjupas med talande bilder. Den nutida historiska dokumentären följer egentligen samma recept men bara med en avsevärt större budget - och därmed kraftfullare visualiseringsmöjligheter. Jag har också inspirerats av min mentor Linda Sternö vid Akademin Valand Film - som tillsammans med Martin Sjögren, Erika Olsson, Klara Björk och Kalle Boman genom det prisbelönta forskningsprojektet *Barnfilmskolan* utvecklar ett sätt att arbeta med filmskapande med blandade generationsgrupper. Här betraktas kameran som ett verktyg för att i första hand tjäna som ett förlängt öga och bilderna som vi väljer ut och samlar in med det blir våra personliga bildbevis och grunden för vårt personliga uttryckssätt. Det liknar mycket konstnärens sätt att arbeta - utifrån sig själv och den egna intentionen i direkt relation till en visuell och sensuell verklighet.

Som bildkonstnär har jag förutom en grundläggande bas i det visuella med mig den konstnärliga arbetsprocessen och en tillit till det fruktbara i ett - kanske vid en första anblick - planlöst experimenterande som innebär att man genom att söka och fela kan hitta till något nytt och eget. I arbetet med att hitta en metod för *Hembygd 2.0 - hitta berättelsen*, försöker jag kombinera det strukturella, det språk och textbaserade med det konstnärliga bild och ordlösa. Än så länge befinner sig projektet i en utvecklingsfas och för tillfället handlar det om att dela ut enkla grundrecept²⁶ för filmskapande och sedan försöka visa workshopdeltagarna vägen till naturliga råvaror och vildväxande kryddor så att de kan utveckla sin egen smak.

Ett kulturpolitiskt faktum som motiverat mig till arbetet med *Hembygd 2.0 - hitta berättelsen* är att det saknas filmpedagogiska satsningar i Sverige som inte enbart riktar sig till barn och unga. Trots Svenska Filminstitutets gedigna arbete med att verka för filmpedagogikens närvaro i skolan och ute regionerna, trots duktiga hängivna filmpedagoger som bränner ut sig i ambitionen att lära ut något så viktigt som filmspråkighet och filmförståelse och trots alla överbelastade lärare som själva försöker ta på sig den rollen utan utbildning i ämnet - så saknar en stor del av befolkningen kunskap om hur man berättar med och påverkar med film. En grupp som är särskilt eftersatt är äldre - och många av dem är sprängfyllda med historier som de vill få berätta innan de och spåren efter dem försvinner. I Regeringens proposition *Mer film till fler - en sammanhållen filmpolitik*²⁷, som trädde i kraft den första januari 2017, är ett av de 7 politiska målen "att barn och unga ska goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande". Ett annat är "att film ska bidra till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet". Om staten enbart satsar på unga - hur förhåller det sig då med målen om "jämlighet och mångfald" på detta område och hur påverkar det det offentliga samtalet? Här förutsätter man att alla vuxna har tillräcklig filmkunskap för att delta. Jag menar att de inte har det och att det är en stor brist - på samma sätt som det är en brist att vi inte samtalar om kulturarvet utan ser det som statiskt och orörbart, något för specialister, historiker eller hembygdsnördar, som något gammalt och förlegat eller till och med skadligt för den allmänna samhällsmoralen.

²⁶ J.B. Ohler "Making Media is as easy as making a cake" - Jason liknar film/produktionsprocessen med att baka en kaka - "whenever you're engaged in a project that requires planning, successive iterations of development and sharing you're results with others you are using the five-phase production process."...s 175-76

²⁷ Regeringens Prop. 2015/16:132

Kulturharvandets meningsskapande och filmmediets potential

Det är viktigt att motverka schablonbilder av kulturarvet. Schablonisering uppstår lätt när det fastslås eller förutsätts att kulturarvet är till för att marknadsföra ideologi, land, region, kommun eller företag. Det äkta, sanna eller genuina, de verkliga levda erfarenheterna och det i grunden samhällsomvälvande och kunskapsbyggande elementet i kulturarvet överröstas, nedtonas, förlöjligas eller riskerar att förfaras i en sådan anda. Inom berättandet uppstår det när vi enbart citerar andra eller oss själva, utan att genomgå en process där vi tvingas utforska, utpröva och testa våra idéer i en setting där vi kan få direkt gensvar från våra medmänniskor, - i alla åldrar.

Genom att gestalta med hjälp av film kan vi skapa en annan relation och förståelse till de personliga minnena och berättelserna. Något universellt och mellanmänniskt kan bli synligt och därmed angeläget för fler. Om vi omfamnar samtidens vidgade kulturarvsbegrepp och betraktar kulturarvet som det vi själva - ja du eller jag, barnen i förskolan, ungdomarna med mobiltelefonerna, mormor, farfar, grannen i grannstugan eller tanten på andra våningen - väljer att värdera, spara på och förmedla till samtiden och framtiden så skulle vi också kunna se på filmskapande som ett verktyg för ett mer personligt, från gräsroten och uppåt - kulturarvande²⁸. Ett kunskapande som skulle kunna stärka vår känsla för vilka vi är och hur vi relaterar - eller inte relaterar - till vår fysiska omgivning men också till den mediala sfär där vi alla, alltmer, samtalar genom film.

Att harva är en kultiverande verksamhet som innebär att man luckrar upp den plogade jorden som stelnat i fåror och förbereder marken för sådd av nytt växtmaterial. Kanske kan film, och i synnerhet i den form som den antar i våra nya medium, användas för att luckra upp ett stelnat kulturarv och aktivera oss själva och vår relation till kulturlandskapet.

Ingrid Lindberg 2019-06-07

konstnär, projektledare för utvecklingsprojektet *Hembygd 2.0 - hitta berättelsen*

*Denna essä är författad under mina studier vid Akademin Valand Film, Göteborgs Universitet. Jag riktar ett stort och varmt TACK till min handledare Julia Tedroff, mina lärare Linda Sternö och Klara Björk samt mina studiekollegor från **Konstnärligt magisterprogram i film med inriktning mot curator för film och video** 2017-2019.*

²⁸ Begreppet ska vara myntat av Qaisar Mahmood, f.n. chef för Kulturmiljöavdelningen, Riksantikvarieämbetet och syfta till kulturarvsarbete till en process: Det är lättare att tänka på vad kulturarv är om man gör om det till ett verb. Annars blir det något statiskt. Genom att säga "kulturarva" binder man ihop igår, idag och imorgon och involverar fler.

<https://www.su.se/samverkan/alumn/m%C3%A5nadens-alumn/byr%C3%A5kraten-som-vill-f%C3%A5-fler-att-kulturarva-1.3530>

LITTERATUR OCH REFERENSER

- Becker, Carl, *Everyman His Own Historian*, *The American Historical Review*, 37:2 - 1932, 221–236
- Björk, Klara och Sternö, Linda, *Redirecting the Gaze: filmeducation in an individualistic era*, *Journal of African Cinemas*, 9:2+3 - 2017, 151-168
- Chambers, Ian (Red.), *The Ruined Archive*, Politecnico di Milano, 2014,
- Dyangani Ose, Elvira (Red.), *A Story within A Story*, *Art and Theory*, 2015,
- Floch, Jaqueline och Jiang, Shanshan, *One Place, Many Stories*, Conference Paper
DOI: 10.1109/DigitalHeritage.2015.7419566, Trondheim, SINTEF ICT,
- Fludernik, Monika, *An Introduction to Narratology*, Routledge, 2009,
- Gedin, Andreas, *Etableringen av den konstnärliga forskningen*, *Konsten.net* 2018, 2018-11-27,
- Grechi, Giulia, *What Dust will Rise? Toward a Postcolonial Sensitive Museum*, *The Ruined Archive / Politecnico di Milano*, 2014, Oxford, Oxford University Press, 1989, 55-80
- Hagerman, Maja, *Krönika: Här stod slaget vid Brännkyrka.*, *Bygd och Natur*, Sveriges Hembygdsförbund, 2018:4, 24–25.
- Hansen, Kjell, *Kulturarv – berättande materialitet*, *Kulturella perspektiv*, 2009:1, 43–55
- Horgby, Björn o Lindström, Dag, *Debatt: Begreppet kulturarv - något för historievetenskapen?*, *Historisk Tidskrift*, 122:2 -2002, 308-322
- Jönsson, Mats och Mörner, Cecilia, *Självbilder: Filmer från Västmanland.*, Lund, KFS, 2006,
- Jönsson, Mats, *Visuell fostran: Film- och bildverksamheten i Sverige 1939–1945.*, Lund, Sekel, 2011,
- Lambert, Joe, *Seven Stages: Story and the Human Experience*, Digital Diner Press, 2013,
- Lambert, Joe, *Digital Storytelling Cookbook*, Digital Diner Press, 2010,
- Legné, Mattias, *Essä: Kulturarvsbruk i väpnade konflikter*, *Historisk Tidskrift*, 136:4 • 2016
- David Lowenthal, *The Past is a Foreign Country- revisited*, Cambridge University Press, 2015
- McLuhan, Marshall, *The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century*,
- McLuhan, Marshall, *Understanding Media: The Extensions of Man.*,
- Ohler, Jason B, *Digital Storytelling in the Classroom - New Media Pathways to Literacy, Learning, and Creativity*, *Corwin* 2013
- Sternö, Linda, *Filmpedagogik i en digital era - att sätta barnen och kameran i centrum*, Masteruppsats, Konstfack, 2017,
- Tuck, Sarah, *Drone Vision and Protest*, *photographies*, 11:2-3 - 2018, Routledge,
- Wang, Caroline, *Youth Participation in Photovoice as a Strategy for Community Change*, *Journal of Community Practice*, 14:1 - 2010, 147-61
- RAÄ, *Kulturarvsarbetet i samhällsutvecklingen -Redovisning av regeringsuppdrag om omvärldsanalys och kunskapsöversikt avseende kulturarvsområdet*, Rapport, 2016,